

które dotąd nie doczekały naukowego opracowania zarówno w wymiarze Kościoła w Polsce, jak i na Zagłębiu (s. 21).

Reasumując, omawiana pozycja stanowi nowatorskie, syntetyczne, niezwykle wartościowe opracowanie. Wnosi bardzo istotny głos do „dyskusji na temat tożsamości regionu Zagłębia Dąbrowskiego” (s. 19). Autor wykazał ważny fakt, że życie religijne mieszkańców regionu – „często traktowane jako margines życia tutejszych mieszkańców” – posiada swoją bogatą tradycję. Mieszkańcy tego regionu uczestniczyli w życiu Kościoła katolickiego, podobnie jak Polacy zamieszkujący inne części kraju.

rec. s. *Wiktoria Renata Szczepańczyk CSCIJ*

Władysław Łokietek – odnowiciel Królestwa Polskiego. Restaurator Regni Poloniae, red. Janusz Grabowski, Waldemar Graczyk, Hubert Wajs, Archiwum Główne Akt Dawnych, Warszawa 2021, ss. 250.

Władysław I Łokietek (1260/1261-1333) odegrał znaczącą rolę w historii państwa polskiego. Dziedzicząc w 1267 r. schedę po swoim ojcu, Kazimierzu I Kujawskim, nie wydawał się człowiekiem, który mógłby doprowadzić do wielkich zmian w dziejowej polityce rozbitego państwa Piastów. Jednak już w okresie młodości podejmował działania dążące do zjednoczenia Królestwa Polskiego, co stało się faktem w 1320 r. Koncepcja scalania państwa była jednak długotrwałym procesem sięgającym już lat 90. XIII w., w której od początku władca zaznaczył chęć swojej dominacji. Jednym z istotnych czynników stało się objęcie przez niego władzy w Małopolsce – wcześniejszej dzielnicy senioralnej – czyli poniekąd w centrum państwa Piastów. Po bezpotomnej śmierci księcia Leszka Czarnego (1241-1288) doszło do konfliktu pomiędzy książętami polskimi o władzę nad jego ziemiami. Niewątpliwie zgon władcy można uznać za punkt zapalny, który rozpoczął proces zjednoczenia państwa polskiego. Pretensje do tronu krakowskiego rościło sobie wielu Piastów, w tym także wspomniany już Łokietek¹⁵. Pomimo pozyskania Małopolski dla Władysława nie udało się dokonać pełnego zjednoczenia. Dopiero sprzyjające ku temu okoliczności, m.in. włączenie Wielkopolski w skład ziem już opanowanych, spowodowały, że nastąpiła szansa na próbę przywrócenia Polsce statusu królestwa.

Koronacja Władysława Łokietka miała miejsce 20 stycznia 1320 r. i odznaczała się wielkim splendorem. Gest nałożenia na głowę nowego króla korony przez samego arcybiskupa gnieźnieńskiego Janisława można utożsamiać z faktem odrodzeniem Królestwa Polskiego. Datę intronizacji historycy konotują z zakończeniem okresu rozbitcia dzielnicowego w Polsce i pod tym względem stanowi szczególną wartość dziejową. Dzięki zabiegom Łokietka i później jego syna, Kazimierza, państwo polskie można było uznać za stabilny i suwerenny kraj, który mógł odgrywać znaczącą rolę w Europie.

Obecnie postać Władysława Łokietka nie posiada zbyt wielu monografii jej poświęconych, co dodatkowo powinno motywować badaczy dziejów średniowiecza do głębszego poszukiwania treści z nim związanych. Literatura przedmiotu mimo wszystko wydaje się być bogata, z racji tematyki zjednoczenia państwa polskiego. Należy podkreślić, że autorzy

¹⁵ M.K. Barański, *Dynastia Piastów w Polsce*, Warszawa 2016, s. 431-432.

tekstów niejednokrotnie posiłkowali się kilkoma ciekawymi pozycjami odnoszącymi się do polskiego króla. Wśród nich na szczególną uwagę zasługują opracowania kilku wybitnych mediewistów: Edmunda Długopolskiego¹⁶, Kazimierza Jasińskiego¹⁷, a także Jana Baszkiewicza¹⁸. W tym miejscu należy podkreślić, że bardzo dużo opracowań dotyczących działalności Łokietka powstało w oparciu o niektóre kluczowe wydarzenia z okresu jego panowania przed zjednoczeniem. Dlatego też władca wspomniany jest w opracowaniach w związku z jego konfliktem z wójtem Albertem, wspieranym przez miechowski zakon bożogrobców¹⁹.

Z tej racji bardzo cieszy fakt wydania publikacji *Władysław Łokietek – odnowiciel Królestwa Polskiego. Restaurator Regni Poloniae* pod redakcją naukową prof. Janusza Grabowskiego, ks. prof. Waldemara Graczyka i dr Huberta Wajsa w 701. rocznicę restauracji Królestwa Polskiego przez Archiwum Główne Akt Dawnych, jako kontynuacja wystawy i katalogu opracowanego przez prof. Grabowskiego rok wcześniej. Praca zbiorowa wydaje się być istotna także z racji panującej pandemii koronawirusa, która negatywnie wpłynęła na obraz i obchody rocznic ważnych wydarzeń historycznych.

Wspomniana publikacja, licząca 250 stron, posiada 13 artykułów badaczy epoki średniowiecza. Ciekawym uzupełnieniem treści lektury są dołączone tablice genealogiczne Piastów kujawskich, których autorem jest prof. Grabowski. Treść książki zdecydowanie odpowiada jej tytułowi. Twórcy w trafny sposób poruszyli wiele wątków, głównie historii lokalnej, odnoszącej się do kilku dzielnic rozbitego państwa piastowskiego (w szczególności Mazowsza i Śląska). Przeprowadzone badania jasno wskazują szeroką aktywność książęcą w procesie zjednoczeniowym. Ponadto kilka prac odnosi się również do kluczowych wydarzeń z panowania Władysława I. Na szczególną uwagę zasługują artykuły odnoszące się nie tyle bezpośrednio do postaci władcy, ile do samego procesu zjednoczenia Królestwa Polskiego. Na tym polu następowały porównania, a także rozbieżne relacje duchowieństwa czy książąt piastowskich w różnych częściach kraju i samego zainteresowanego scaleniem państwa Władysława. Ta wielowątkowość publikacji powoduje, że jest ona bogata w treści, które stały się istotnym uzupełnieniem być może dawno przebadanych już relacji o Łokietku. Jeżeli przyjmie się założenie, iż rzeczona praca miała mieć swobodny charakter tematyczny odnoszący się do aspektów około koronacyjnych z 1320 r., to można ocenić ją jako bardzo dobrą.

Zbędną rzeczą wydaje się komentowanie każdego artykułu mieszczącego się w książce z osobna, gdyż potencjalny Czytelnik będzie miał możliwość osobistego zapoznania się z tą lekturą. Elementem wyróżniającym omawianą publikację wśród innych jest ogromna ilość wniosków, które przedstawiają na nowo, w sposób syntetyczny i dokładny, stan badań. Szczególne wrażenie odniósł na mnie tekst Jerzego Rajmana (s. 179-198), który dokonał analizy rzekomego buntu bożogrobców względem Władysława Łokietka w 1311 r. Autor ustalił, że zakonnicy nie mieli narzędzi, którymi mogliby podjąć odpowiednią walkę przeciwko księciu. Innym ustaleniem było ukazanie braku materiałów źródłowych stanowiących o wygnaniu ich z Miechowa w 1311 r., co zdecydowanie stawia w nowym świetle obecny rys historyczny.

¹⁶ E. Długopolski, *Władysław Łokietek na tle swoich czasów*, Wrocław 1951.

¹⁷ K. Jasiński, *Rodowód Piastów małopolskich i kujawskich*, Poznań–Wrocław 2001.

¹⁸ J. Baszkiewicz, *Odnowienie Królestwa Polskiego 1295-1320*, Poznań 2008.

¹⁹ *Bunt wójta Alberta, Kraków i Opole we wzajemnych związkach w XIV wieku*, „Annales Universitatis Pedagogicae Cracoviensis/Studia Historica”, 2013, t. 13 (wydanie specjalne).

Niemniej jednak należy zwrócić uwagę, że praca byłaby bardziej kompletna, gdyby tekst prof. Jana Libora (s. 39-62) został przetłumaczony z jęz. czeskiego na jęz. polski (ew. jęz. angielski). Zastrzeżenie dotyczy tylko części technicznej, a nie merytorycznej. Publikacja tekstu w oryginalnym języku utrudnia Czytelnikowi zapoznanie się z nim, zwłaszcza że pozycja jest dostępna na polskim rynku naukowym. Sama tematyka artykułu odnosi się do relacji pomiędzy królem Wacławem II czeskim a Władysławem Łokietkiem, co na gruncie polskich badań jest bardzo ważne.

Podsumowując, można otwarcie stwierdzić wartość tej publikacji w świetle jakichkolwiek opracowań odnoszących się do postaci króla Władysława Łokietka. Pozycja poprzez swoją różnorodną tematykę podejmowaną przez grono badaczy polskiego średniowiecza w sposób niezwykle interesujący przedstawia istotną rolę tej postaci w odrodzeniu Królestwa Polskiego. Myślę, że inni historycy podejmą próbę własnej analizy tekstu, co da możliwość rozwinięcia pewnych wniosków na gruncie polskiej mediewistyki i otworzy drogę do konstruktywnej dyskusji.

rec. Karol Wilczyński

Laura Quadri, *Una fabula mystica nel Seicento italiano. Maria Maddalena de' Pazzi e le Estasi (1609-1611)*, Biblioteca della Rivista di Storia e Letteratura religiosa – Studi XXXV, Leo S. Olschki Editore, Firenze 2020, pp. XVII + 320.

Maria Maddalena de' Pazzi, al secolo Caterina, è stata una religiosa carmelitana, proclamata santa da papa Clemente IX il 22 aprile 1669; 19 anni dopo la sua morte il papa Urbano VIII già la beatificava; era nata a Firenze il 2 aprile 1566, e li muore il 25 maggio 1607.

La sua vita è caratterizzata da una profonda meditazione della Sacra Scrittura; una meditazione che la porta a contemplare soprattutto il mistero della Ss.ma Trinità. Conosciamo molto della sua vita perché le consorelle annotarono le parole, i gesti, unitamente a molte lettere finalizzate alla riforma della Chiesa, sulla linea del tempo che segue il grande evento del concilio tridentino.

Non bisogna dimenticare che le donne, nel dopo concilio di Trento, non potevano certo parlare in pubblico di temi teologici, tanto meno commentare la Scrittura. Non potevano studiare teologia, riservata ai presbiteri. Conclusione: forse solo attraverso un segno dall'alto, come le „estasi”, potevano salvaguardare le donne da un facile incontro con i tribunali dell'Inquisizione, ma talvolta non esoneravano da numerosi interrogatori e verifiche delle stesse.

Se conosciamo in dettaglio la vita il merito è da ascrivere alle consorelle che assegnarono a Vincenzo Puccini, confessore, il compito di affidare alle stampe la figura della santa. La „Vita della Madre Suor Maria Maddalena de' Pazzi” sarà stampata nel 1609 e nel 1611, e rimarrà per tutto il secolo XVII il punto di riferimento per chiunque desiderasse accedere ai manoscritti originali.

L'attenzione della presente opera si concentra nel sottolineare che le *Estasi* sono state recepite in modo quasi integrale. È in questo orizzonte che si pone l'opera dell'Autrice,